

Tartu Ülikool

**Konfliktide lahendamine kahe riigi vahel pärast sõjalisi kokkupõrkeid Venemaa ning
Türgi ja Iisraeli lennukiintsidentide näitel.**

Bakalaureusetöö

Autor: Aleksandr Stepanov

Juhendaja: Vjatšeslav Morozov

2019/20

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Aleksandr Stepanov, 18..mai 2020

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub/kuupäev//aadress/ auditooriumis
...../number/.

Retsensent: /nimi/ /amet/

kell/kellaaeg/

(...../teaduskraad/),

Resümee

See töö analüüsib Venemaa poliitikat Lähis-Idas. Kaks Venemaa sõjalennukid olid maha lastud Türgi ja Süüria sõjavägede poolt, kuid teisel juhtumil süüdistas Venemaa Iisraeli maha laskmises. Kaks lennukiintsidendi on sarnased, kuid Venemaa käitus erinevalt Türgi ja Iisraeli puhul. Kuigi lõppude lõpuks saavutas Venemaa rahu kahe riigiga. Selle töö käigus võrdleb autor kaht lennukiintsidendi. Eesmärgiks on aru saada, mis mõjutas Venemaa välispoliitikat kahe intsidendi puhul ja püstitada hüpoteesi - missugust välispoliitikat teostab Venemaa Türgi ja Iisraeli vastu.

The Solving of conflicts between two countries after military confrontations on the example of the plane incidents Russia with Turkey and Israel.

Aleksandr Stepanov

Summary

This work is analysing the Russian policy in the Middle East. Two Russian warplanes were shut down by Turkey and Syrian army, but in the case of the second plane Russia accused Israel. Both plane incidents are were similar, but the Russian behaviour in both cases was different. Although in the end Russia achieved peace with Turkey and Israel. During this work the author will compare two plane incidents. The main goal of this work is to understand, what influenced Russian foreign policy toward this two countries and to give in the end a hypothesis - which foreign policy conduct Russia in Middle East toward Turkey and Israel.

Sisukord

Uurimisprobleem	5
<u>Eesmärk ja peamised uurimisülesanded</u>	5
<u>Teoreetiline tagapõhi ja metodoloogia</u>	6
1.Riikide suhted	7
<u>Venemaa-Türgi suhted</u>	7
<u>Venemaa-Iisraeli suhted</u>	9
2.Konfliktide kronoloogia	11
<u>Lennukiitsident Türgiga</u>	11
<u>Lennukiitsident Iisraeliga</u>	13
<u>Kavatsus</u>	15
3. Meetodi valimine	16
4. Konfliktide lahendamine: võrdlev analüüs	17
<u>Lennukiitsidendi lahendamise põhjused Türgiga</u>	17
<u>Lennukiitsidendi lahendamise põhjused Iisraeliga</u>	21
<u>Lennukiitsidentide võrdlemine</u>	22
Kokkuvõtte	23
Kasutatud kirjandus	25

Uurimisprobleem

On olemas mitut tüüpi sõjalisi konflikte ja nendest olulisemateks võib nimetada rahvusvahelisi ja mitte-rahvusvahelisi konflikte. Rahvusvahelised konfliktid toimuvad riikide vahel, aga mitte-rahvusvahelised tavaliselt valitsuse ja sõjaorganisatsioonide vahel (International Labour Office 2010, 2). Süürias toimuv konflikt on toodud kriteeriumi järgi rahvusvaheline, sest seal olid ja on konfliktid erinevate riikide vahel. Lennukiintsidendid on Süüria kodusõja osaks, kus just kõige täpsemini võib näha selle konflikti internatsionaalsust.

24. novembril 2015. aastal lasi Türgi lennuk Venemaa sõjalennuki „Su-24“ alla. Kaks Venemaa sõdurit olid tapetud, üks oli lendur ja teine sõjaväelane abibrigaadist (Starodubtsev 2015, 53). Venemaa vastas sanktsioonidega ja pommitas türgimeelseid grupeeringuid. 17. septembril 2018. aastal lasi Süüria õhukaitsevägi Vene lennuki „Il-20“ alla, lennukis oli 15 sõjaväelast ja kõik nad said surma. Venemaa süüdistas Iisraeli selles intsidendis, sest juudi riigi lennukit pommitasid sel ajal Hesbollahi sõjavarustust. Venemaa argumenteeris seda sellega, et Iisrael liiga hilja andis Vene sõjaväele sellest teada ja tema lennukid peitsid end Il-20 taga (Aksjonov, 2018). Venemaa vastus polnud nii karm võrreldes tema vastusega Türgile. Näiteks, Türgi puhul võib rääkida sanktsioonidest, kuid pärast lennukiintsidenti Iisraeliga neid polnud.

Kaks Vene sõjalennukit olid alla lastud otseselt või kaudselt Türgi ja Iisraeli kokkupõrgete tõttu. Tuleb mainida, et Iisrael eitab oma süüd selles intsidendis (Aksjonov, 2018). Mõlemad kaks „lennukiintsidenti“ võisid viia sõjani, kuid tänapäeva Vene-Türgi ja Vene-Iisraeli suhted ei ole eriti halvad. Näiteks müüb Venemaa Türgile oma õhukaitse süsteemi S-400 (РИА Новости, 2019) ja Iisraeli peaminister külastab tihti Moskvat. Samal ajal ei olnud arusaadav, kuidas lahendatakse konflikte, kas rahulikult moel või mitte.

Eesmärk ja peamised uurimisülesanded:

Venemaa, Iisrael ja Türgi on võimsad osalejad Süüria kodusõjas. Nendel tekkisid omavahel konfliktid ja tavaliselt juhtusid need Süüria territooriumil. Mis puudutab Türgi-Venemaa kokkupõrkeid Süürias, siis toimusid need valitsuse sõjaväe, keda toetab Venemaa, ja türgimeelsete grupeeringute vahel. Iisrael kasutas ja kasutab oma sõjalennukeid selleks, et pommitada Hesbollahi tugipunkte Süürias ja Liibanonis, sest need on ohuks Iisraelile.

Uurimistöö eesmärgiks on hüpoteese püstitav juhtumi analüüs ehk selle töö lõpus proovin ma püstitada hüpoteesi, miks Venemaa käitus „lennukiintsidentides“ Türgiga ja Iisraeliga erinevalt. Selleks analüüsin ma erinevaid aspekte, mis puudutavad Venemaa välispoliitikat. Selleks on vaja leida vastust mõnedele küsimustele: Missugune olukord oli riigis lennukiintsidendi ajal ja kuidas see mõjutas otsuse tegemist? Sisepoliitiline faktor võis mängida suurt rolli, näiteks valimised Iisraelis või kurdide küsimus Türgis. Kuidas ja kui kiiresti reageerisid nende riikide juhid ja kas nad palusid vabandust või mitte? Selle osa analüüsil aitab mind konfliktide kronoloogia. Kui tähtsaks liitlaseks peab Venemaa Türgit ja Iisraeli ja kuidas see mõjutas välispoliitilise otsuse eluviimist? Siin võib mängida rolli ka vene või/ja venekeelne diasporaa Iisraelis ja Türgis, eriti suur on see esimeses riigis – umbes üks miljon (Freedman, 2010, lk 51). Missugused olid riikide omavahelised suhted Süüria kodusõjas osalevate riikidega? See küsimus kirjeldab olukorda regioonis.

Teoreetiline tagapõhi ja metodoloogia

Oma uurimistöö teoreetiliseks aluseks kasutan ma neoklassikalist realismi. Neoklassikaline realism eeldab, et iga riigi välispoliitikat (sõltuva muutujana) määravad kolm põhilist tegurit ehk sõltumatut muutujat: 1) sisepoliitilised faktorid; 2) kognitiivsed faktorid ehk riigi identiteet ning eliitide maailmavaade; 3) üldine olukord regioonis ehk süsteemsed muutujad (Ripsman, Norrin M. et al., 2016).

Võrdlen kaht sündmust ja nende tagajärgi omavahel punktide järgi ja uurin, missugused põhjused saavad olla minu hüpoteesi püstitamise baasiks. Samuti võrdlen, kuidas mõjutasid Türgit ja Iisraeli kõik need meetmed, mida kasutas Venemaa oma *vis-à-vis*'dele „kätte maksmiseks“. Selleks analüüsib autor sanktsioone Türgi vastu ja meediakampaaniat Iisraeli ja Türgi vastu.

Kaks intsidenti on väga sarnased. Mõlemal puhul algas konflikt Venemaa sõjalennukite alla tulistamise tõttu ja nende intsidentide tagajärjed olid peamiselt samasugused ehk rahulik konflikti lahendamine. Samal ajal konfliktide kestus Iisraeliga ja Türgiga oli väga erinev. Töö kirjutamisel sai teatavaks, et võrdlustüübiks on vaja kasutada „Most Different, Similar Outcomes“ skeemi.

1.peatükis kirjeldab autor, kuidas arenesid Türgi- ja Iisraeli-Venemaa suhted. 2. peatükis tuleb lennukiintsidentide kronoloogia. 3. peatükis valib autor meetodi, 4. peatükis võrreldakse lennukiintsidente omavahel ja viimane peatükk on kokkuvõte.

1.Riikide suhted

Kuna just Venemaast sõltus see, kas võib pidada konflikti lahendatuks, siis on vaja teha lühike ülevaade sellest, kuidas Venemaa poliitiline eliit, eksperdid ja rahvas suhtub Iisraelisse ja Türgisse.

Venemaa-Türgi suhted

Venemaa-Türgi suhted on olnud väga spetsiifilised. Nende riikide vahel on toimunud 13 suurt sõda (Starodubtsev, 2017, lk 18) ja nende sõdade tulemusena kaotas Türgi suurema osa oma põhja territooriumidest. Näiteks Sotši, linn, kus 2014. aastal viidi läbi olümpiamängud, oli kuulunud kunagi Osmani impeeriumile. Kuid on olnud ka head suhted riikide vahel. Näiteks 1920.—1922. aastatel Nõukogude Venemaa toetas aktiivselt sõjavarustusega, rahaga ja ka territooriumiga (Karsi territooriumi) Atatürki, kes 1923. aastal lõi Türgi vabariigi (Starodubtsev, 2017, lk 118). Selle eest võib näha 1928. aastal avatud monumendil nimega „Vabariik“ peale Atatürki ja teisi Türgi revolutsiooni osalejaid, Vorosilovit ja Aralovit (Starodubtsev, 2017, lk 122). Vorosilov oli Nõukogude Venemaa poolt saadetud sõjanõunik ja Aralov oli 1922. aastast Nõukogude Venemaa esindaja Türgis. Kuid head suhted ei kestnud kaua ja Türgi sai NATO liikmeks. Kuni 1991. aastani suhted riikide vahel olid pingelised, kuid pärast nad hakkasid paranema. Eriti kui 1990. aastate lõpul Venemaa keeldus Abdullah Öcalanile, kes oli Kurdistani Töölispartei liider, poliitilise varjupaiga andmisest.

Venemaa-Türgi suhted olid enne lennukiintsidenti päris head. Näiteks 2004. aastal külastas Vladimir Putin Türgit, mille käigus ta ütles, et Erdogan „ei vea alt“ ja „teda võib uskuda“ (Starodubtsev, 2017, lk 19). Pärast seda oli riikide vahel kokku lepitud luua palju projekte, nagu Akkuyu tuumajaama või gaasitorude „TurkStream“ ja „Blue Steam“ ehitamine. Akkuyu kohta oli kuulda palju skeptilisi hääli Venemaa orientalistide poolt: tuntud Lähis-Ida ekspert Jevgeni Satanovski suhtus sellesse projektisse kriitiliselt, sest Venemaa investeeris 20 miljardit dollarit ja sai 51% aktsiatest, samal ajal kui Türgi üldse ei raisanud raha (Satanovski, 2016, lk 281). Semjon Bagdasarov, endine Duuma deputaat, kritiseeris samuti

seda projekti (Bagdasarov, 2016a, lk 155) ja tegi seda veel ajal, kui ta oli Duuma liige. Türgi oli vahetalitaja 2008. aastal pärast Gruusia-Venemaa konflikti (Satanovski, 2016, lk 282). Turism mängis suurt rolli Türgi majanduses, seal oli Venemaa kodanike osakaal kõige suurem, näiteks 2015. aastal külastas Türgit 3,5 miljonit Venemaa kodanikku ja see arv kasvas, sest 2012. aastal tuli Venemaalt Türgisse 2,5 miljonit turisti (TASS, 2016).

Venemaa-Türgi suhteid enne 2011. aastat võib kirjeldada nagu häid, kuid pärast „Araabia kevadet“ hakkasid need halvenema. Erdogan hakkas toetama Venemaa-vastaseid grupeeringuid Liibüas, Egiptuses ja Süürias (Satanovski, 2016, lk 278-280). Kuid halvenemise käik oli väga aeglane ja järkjärguline. 24. aprillil 2015 tahtis Türgi valitsus tähistada Çanakkale lahingu 100. aastat ja pidustustele kutsuti Venemaa president Vladimir Putin. Venemaa presidendi asemel läks Türgisse Duuma spiiker Sergei Narõškin, sest Vladimir Putin sõitis Armeeniasse, kus samal ajal meenutati armeenlaste genotsiidi, mida Venemaa tunnistab (Starodubtsev, 2017, lk 29-30). 2014. aastal ei toetanud Türgi Venemaa-vastaseid sanktsioone, kuid ütles, et Krimm on Venemaa poolt annekteeritud Ukraina osa (Starodubtsev, 2016, lk 22). 2015. aastal kutsuti Türgi presidenti Sobornaja mošee avamisele Moskvast, millega Venemaa valitsus tahtis näidata austust Türgi presidendile (Starodubtsev, 2016, lk 32). Sellega Venemaa valitsus demonstreeris, millise riigiga on suhted Venemaale tähtsamad.

Eriti tähtsaks tähiseks võib nimetada Venemaa sõjaväe operatsiooni algust Süürias, sest see tegi automaatselt Venemaa Türgi vastaseks, sest Türgi toetas Bašar Asadi, Süüria presidendi kukutamist. 15.-16. novembril 2015 toimus Türgis G-20 tippkohtumine, millest võttis osa ka Venemaa president. Seal ütles Vladimir Putin, et üle 40 riigi osalevad kaubanduses Islamiriigiga (Starodubtsev, 2016, lk 51), kuid vihjamata otseselt Türgile. Tuleb mainida, et pärast lennukiintsidenti hakkas Venemaa süüdistama Türgit nafta ostmises Islamiriigilt.

Pärast lennukiintsidenti suhtumine Türgisse igas Venemaa kihis (poliitiline eliit, eksperdid ja rahvas) loomulikult halvenes. Venemaa valitsuse jaoks oli see „lök selja tagant“ Türgi poolt. Jevgeni Satanovski ja Semjon Bagdasarov kirjutavad, et kevadel 2016 toimunud uue süütamiskonflikti eest Mägi-Karabahhis vastutas vähemalt osaliselt Türgi valitsus, mis proovis halvendada Aserbaidžaaani suhteid teiste riikidega (Satanovski, 2016, lk 287-288) (Bagdasarov, 2016b, lk 89-90). Nagu näitab VTSIOM, suhtumine Türgisse halvenes 73% venelastel (РИА Новости, 2015), Levada Tsentrumi andmetel 64% venelastest suhtuvad

halvasti Türgisse (Kommersant.ru, 2016). 2015. aastal vastasid 10% venelastest, et lennukiintsidendis on süüdi Venemaa valitsus, 9% ei saanud vastata ja 81% vastas, et süüdi on Türki (Levada.ru, 2015). Huvitav on see, et veel 2013. aastal Venemaa 2-7% kodanikest suhtusid Türgisse hästi ja neid, kes pidasid Türgit vaenlaseks, polnud (vähemalt statistika andmetel) (Levada.ru, 2013).

Venemaa-Iisraeli suhted

NSV Liit ja USA toetasid Iisraeli riigi loomist. Mõned ajaloolased väidavad, et Stalin käskis viia läbi operatsiooni „Balak“, mille käigus NSV Liit varustas Iisraeli armeed, kuid teised ajaloolased vaidlustavad niisugust väidet (Spitsõn, 2018a, lk 378). NSV Liit ja USA koos toetasid Iisraeli riiki, kuid Iisrael ise liitus pärast 1948. aastat USA-ga ja pärast seda algas NSV Liidus juutide tagakiusamine (Spitsõn, 2018b, lk 73). Mõned juudid said kolida Iisraelisse, aga selleks pidid nad NSV Liidule vastu hakkama selleks, et Iisraelisse või Lääne riikidesse jõuda. Üheks NSV Liidu juudiks, kes kolis Iisraelisse pärast pikka võitlust NSV Liidu süsteemiga, on Jakov Kedmi. Temast sai ühe Iisraeli eriteenistuse „Nativi“ juht, kes hästi kirjeldas võitlust süsteemiga oma raamatus „Безнадёжные войны“. Kuid kõige tähtsamaks illustratsiooniks võiks nimetada Jackson-Vaniku muudatusi ehk USA poolt kehtestatud sanktsioone NSV Liidu vastu, sest ta keelas juutide emigreerumist (Krasikov, 2007).

NSV Liit toetas aktiivselt Iisraeli-vastaseid riike, kuid kui NSV Liit lagunes, siis Venemaa poliitika Iisraeli suhtes paranes. 1990. aastatest alustas Venemaa koostööd Iisraeliga sõjavarustuse sfääris (Satanovski, 2016, lk 459). Pärast Beslani terrorirünnakut pakkus Iisrael Venemaale abi. Venemaa ja Iisrael hakkasid koostööd terrorismivastases võitluses, kuid Venemaa ikkagi toetas Palestiinat diplomaatilisel teel (Freedman, 2010, lk 53-54). Üks osa orientalistidest toetab sellist poliitikat (Bagdasarov, 2016a, lk 274), teine mõtleb, et kui Venemaa Välisministeerium ei oleks käitunud nii, siis võiksid Venemaa-Iisraeli suhted olla paremad (Satanovski, 2016, lk 464). Venemaa ja Iisrael leppisid kokku ehitada Kasanisse lennukitehas, kus algab mehitamata õhusõidukite valmistamine ja see koostöö hakkas töötama 2010. aastast (Lenta.ru, 2010). Iisrael ei toetanud sanktsioone Venemaa vastu (Satanovski, 2016, lk 463).

Venemaa operatsiooni alguses loodi kaitseministeeriumide poolt keskus, mis aitaks vältida intsidente. Venemaa ei reageerinud, kui Iisrael pommitas endale vaenulikke sihtmärke. See võib rääkida sellest, et Venemaa proovis vältida intsidente Iisraeliga ja samal ajal teha nii, et operatsioon Süürias ei mõjuks halvasti juudi riigi kaitsele.

Seda, kuidas Venemaa eliit suhtub Iisraelisse, näitavad pidevad Putini ja Netanyahu kõned ja kohtumised. Vladimir Putini suhtumist juudi küsimusse võib kirjeldada üks tema fraas, mida ta ütles juba pärast lennukiintsiidenti. Ta nimetas Poola suursaadikut Saksamaal 1934.-1939. aastatel „antisemiitlikuks seaks“ (Gostev, 2020). Selline suhtumine holokausti puudutavate küsimustesse võib rääkida ühisväärtustest Venemaa ja Iisraeli vahel. Siin võib ka mängida rolli vene diasporaa, Iisraelis elab umbes üks miljon Venemaalt pärit juuti. Levada Tsentrumi andmete järgi 2011. aastal 65% venelastest suhtus Iisraelisse hästi ja ainult 15% halvasti (Demoscop, 2012). Kuid sama Levada annab ka niisugused andmed, et igal aastal (2006.-2018. aastatel) 2-5% Venemaa elanikest suhtub Iisraelisse nagu vaenlasesse ja sama palju nagu liitlasesse (Levada.ru, 2018).

Kui võrrelda Venemaa suhtumist kahte riiki, siis võib näha, et Venemaa poliitika mõlema riigi suhtes on viimastel aegadel suunatud heade suhete loomisele. Eriti head suhted olid ja on Vladimir Putinil Iisraeliga ja selle riigi peaministriga. Kuid tuleb mainida, et ikkagi toetab Venemaa Palestiinat konfliktis Iisraeliga, aga teeb seda ainult diplomaatilisel teel ja mitte eriti aktiivselt.

Mis puudutab Türgit, siis siin oli suhtumine pragmaatiline ja suunatud rohkem majanduse arenemisele. Kui olukorras Iisraeliga tunneb Venemaa valitsus lähedust Iisraeliga, eriti küsimustes, mis puudutavad ajalugu, siis Türgi puhul seda pole. Siin võib rääkida sellest, et Venemaa valitsus proovis säilitada häid suhteid Türgiga, samal ajal kui paljud faktorid tõukasid Venemaad Türgi vaenlaste hulka. Näiteks on Venemaa liitlasteks Armeenia ja Süüria president, kes on tänapäeva Türgi vastased.

2.Konfliktide kronoloogia

Lennukiinsident Türgiga

2010. aasta lõpus algasid araabia riikides massilised protestid korrupsiooni vastu, neid hakati hiljem nimetama „Araabia kevadeks“. 2011. aasta suvel algasid Süürias massilised protestid valitsuse vastu. Deraa linnas proovis politsei maha suruda proteste, aga selle käigus oli tapetud 20 kuni 70 inimest (Barabanov et al., 2016, lk 72). Peaaegu kohe läksid protsessid üle kokkupõrgeteks Süüria politseiga ja hiljem armeega. Esimese pooleteist kuu käigus sai surma 580 elanikku ja veel 100 politseinikku (Barabanov et al., 2016, lk 73).

Lääneriigid teostasid sanktsioone Bašar Asadi valitsuse vastu. Türgi asus selles konfliktis Asadi vastaste poolele. 23. augustil 2011 Istanbulis loodi Süüria Rahva Nõukogu, mis pidi võtma riigi kontrolli alla ja mida toetas Türgi (Barabanov et al., 2016, lk 60). 22. juulil 2012 tulistas Süüria õhukaitse alla Türgi sõjalennuki. Türgi tugevdas oma piirikaitset ja aasta jooksul tulistas alla 4 Süüria helikopterit (Barabanov et al., 2016, lk 61-62).

Jaanuarikuus 2014 ilmus Süürias terroristlik organisatsioon Islamiriik, mis väga kiiresti kasvas. Nad vallutasid Rakka linna ja 2015. aastaks kontrollis Islamiriik juba 70% Süüria ja 30% Iraagi territooriumist. Selles organisatsioonis oli palju liikmeid välismaalt (Sharifulin, 2017). 2014. aasta augustikuus loodi koalitsioon Islamiriigi vastu, millest võttis osa 60 riiki. See alustas operatsiooni nimega „Operation Inherent Resolve“. Suurem osa rünnakutest olid lennurünnakud ja eriti suur arv terroriste langes Kobani lahingus kurdide vastu (BBC Русская служба, 2015). Türgi osales selles koalitsioonis, kuid peale Islamiriigi ründasid tema lennukid ka kurdide positsioone, sest Türgi nägi nendes ohtu enda riiklusele. Süüria kurdides näeb ta Kurdide Töölispartei (PKK) liikmeid (Barabanov et al., 2016, lk 67). PKK on vasakpoolne organisatsioon, mida Türgi peab terroristlikuks.

30. septembril 2015 alustas Venemaa õhuoperatsiooni Süürias. Venemaa sõjalennukid pommitasid Asadi-vastaseid grupeeringuid ja terroristide, sealjuures ka Islamiriigi üksusi, millega aitas Süüria sõjaväel taastada kontrolli (Sharifulin, 2017).

6. oktoobril 2015 pakkus Türgi Kaitseministeerium Venemaale luua komisjon, mille baasil võis reguleerida ja koordineerida tegutsemist Süürias selleks, et vältida intsidente (Nadõkto, 2015). 17. oktoobril 2015 informeeris Türgi peaminister, et Türgi hakkab alla laskma lennukid, mis rikuvad Türgi õhupiiri. See oli seotud sellega, et 16. oktoobril Türgi armee

tulistas alla mehitamata lennuki (TASS, 2015a). 20. oktoobril 2015 avasid Venemaa ja Türgi kaitseministeeriumid otsese telefoniside intsidentide vältimiseks. Sel ajal juba kehtis samasugune telefoniühendus Iisraeli ja Venemaa kaitseministeeriumite vahel (Gazeta.ru, 2015).

Vene sõjalennukid pommitasid Põhja-Süürias Türgi piiri lähedal, mis mõnikord viisid piirist üleastumiseni ja eriti palju oli neid oktoobrikuus 2015 (Goldman, 2015). 24. novembril 2015 üks Türgi sõjalennuk tulistas alla Venemaa sõjalennuki Su-24. Türgi meelest ületas Su-24 Türgi piiri ja selle pärast oli lastud alla (Kots, 2015). Üks lendur jäi ellu ja tema päästmiseks saadeti välja helikopterid koos päästeüksustega. Terroristid vigastasid ühe nendest helikopteritest, mis pidi maanduma, ja üks sõdur sellest ekipaažist sai surma (Venemaa Kaitseministeerium, 2015). Venemaa vastas sellele massilise pommitamisega Põhja-Süüria territooriumil, sest Moskva järgi baseerusid seal terroristid, kes tapsid Venemaa sõjaväelasi.

Intsidendis süüdistas Venemaa Türgit ja Venemaa president Vladimir Putin nimetas Türgi käitumist „löögiks selja tagant“ (Filipenok, Bulanov, 2015). 28. novembril 2015 rakendas Venemaa Türgi vastu sanktsioone. Keelati Türgi päritoluga toodete müük Venemaa territooriumil, mõnede Türgi organisatsioonide tegevus pandi keelu alla ja olid keelatud tšarterlennud Türgi ja Venemaa vahel (Venemaa president, 2015). Sanktsioonide suurust ja mõju võib näha Venemaa ja Türgi kaubandusandmete järgi. Kaubakäive riikide vahel 2016. aastal langes võrreldes 2015. aastaga 32,15% võrra, Venemaa eksport Türgisse langes 29,05% ja Türgi eksport Venemaale 46,93% võrra (Внешняя Торговля России, 2017). 2. detsembril 2015 süüdistas Venemaa kindralstaap Türgit ja Erdogani koos tema perega selles, et nad ostavad Islamiriigilt Süüria naftat (TASS, 2015b). Venemaa paigutas Süüriasse õhukaitseüsteemi S-300, mis takistas Türgil Süürias vabalt lennata (Özertem, 2017, lk 125).

15.-16. juulil 2016 aastal proovis Türgi sõjavägi teostada riigipööret. Nende lennukid pommitasid Türgi parlamenti ja samal ajal Istanbulis toimusid kokkupõrked sõjaväelaste ja Erdogani pooldajate vahel (Starodubtsev, 2017, lk 390-392). Kuid riigipööre armeel ei õnnestunud ja Erdogan suutis jääda oma kohale. Kohe pärast seda alustas Türgi Kaitsepolitsei (MIT) juurdlust putšistide vastu. Mässus osales 8651 sõjaväelast ehk umbes 1,5% Türgi sõjaväest ja putšis süüdistati Fethullah Güleni, kes oli Recep Tayyip Erdogani vastane ja kes elas USA-s (Starodubtsev, 2017, lk 394-395). Terrorismis mõisteti süüdi Güleni organisatsioon FETÖ, mis keelati (Starodubtsev, 2017, lk 399). Juurdluses FETÖ vastu

vallandati riigiametist 76100 inimest (Minval.az, 2016). Võib oletada, et Erdogan nägi Güleni osalemises mässus USA rolli. See võis omakorda viia selleni, et Türgi liider saatis 27. juunil 2016 Vladimir Putinile kirja, kus ta vabandas lennuki allalaskmise eest (Jankovskaja, 2016). Tuleb mainida, et mõnede türki keele ekspertide meelest oli see kiri koostatud Erdogani poolt nii, et vabanduse mõte sõltub tõlkijast, sest see oli kahemõtteline (Barabanov et al., 2016, lk 68).

Kohe pärast seda kirja hakkasid Venemaa-Türgi suhted paranema. Venemaa president Vladimir Putin käskis kustutada osa sanktsioone Türgi vastu ja eriti neid sanktsioone, mis puudutasid turismi (Bulanov, 2016). Veel 2014. aastal keeldus Venemaa gaasijuhtme „South Stream“ ehitamisest läbi Bulgaaria teistesse Euroopa riikidesse, sest Bulgaaria ei andnud ehitamisluba (Vesti.ru, 2016). 2015. aastal algasid läbirääkimised Venemaa ja Türgi vahel gaasijuhtme „TurkStream“ üle (Vestifinance, 2015), kuid pärast lennukiintsidenti projekt 26. novembril 2015 külmutati (Interfax.ru, 2015). 10. oktoobril 2016 kirjutasid Vladimir Putin ja Recep Tayyip Erdogan gaasijuhtme „TurkStream“ ehitamise lepingule alla (Lenta.ru, 2016). 2020. aasta alguses alustas „TurkStream“ tööd (Bauomy, 2020).

Kokkuvõtteks võib öelda, et Venemaa sõjalennuki allatulistamine Türgi poolt põhjustas Venemaa sanktsioone Türgi vastu ja Venemaa sõjalise Türgi rõhumise Süüria territooriumil. Pärast riigipöördekatset palus Türgi president Venemaa presidendilt kirjalikult vabandust, pärast seda hakkasid Vene-Türgi suhted paranema.

Lennukiintsident Iisraeliga

Süüria ja Iisraeli vahel oli kolm suurt sõda 1948., 1967. ja 1973. aastal. 1967. aastal võttis Iisrael Golani kõrgendiku, mis on Süüria territooriumi osa, enda sõjalise kontrolli alla (Tahhan, 2017). Süüria toetas Palestiinat ja Hesbollahi organisatsiooni, mis töötas Iisraeli vastu. Hesbollah on šiitlik organisatsioon, mida peale Süüria toetab Iraan.

Süüria kodusõja algusest ei ole Iisrael toetanud kumbagi poolt selles konfliktis. 2013. aastast pommitas Iisrael Süüria territooriumil Hesbollahi transpordikolonne selleks, et see grupeerimine ei saaks relvi (BBC Русская служба, 2016). Hesbollah toetas Bašar Asadi Süüria kodusõjas. Iisrael teostas ka kättemaksuoperatsioone, kui sõja tõttu Süüriast kogemata või meelega Iisraeli lendas mürsk, kuid ei ole täpselt arusaadav, kes seda lasi. Näiteks oli selline olukord 2016. aasta septembris (Rabinovitch & Al-Khalidi, 2016).

Nagu juba mainitud, kehtis pärast Venemaa operatsiooni algust Iisraeli ja Venemaa vahel telefoniühendus selleks, et vältida konflikte Süüria territooriumil (Gazeta.ru, 2015) ja mõned Iisraeli ametnikud kiitsid heaks selle ühenduse eksisteerimise (ABC News, 2018). 17. septembril 2018 kadus radaritel Süürias Venemaa luurelennuk Il-20 (BBC Русская служба, 2018a). Venemaa sõjalennuk oli alla lastud Süüria õhukaitse poolt, lennukis oli 15 Venemaa sõjaväelast (ABC News, 2018). Samal ajal oli selles tsoonis neli Iisraeli F-15 sõjalennukit, mis pommitasid Iraanilt Hesbollahile viidud rakettide osasid (9TV.CO.IL, 2018).

Venemaa süüdistas Iisraeli tragöödias lennukiga, sest Iisraeli sõjalennukid varjasid end Il-20 õhukaitse eest (РИА Новости, 2018). Venemaa kaitseminister Sergei Shoigu väitis, et Iisrael andis teada Venemaale oma õhuoperatsioonist Põhja-Süürias üks minut enne pommitamist (BBC Русская служба, 2018b). „Iisraeli tegevused olid „vaenulikud“ ja Venemaal on õigus „adekvaatselt vastata“ tegevustele,“ öeldi Venemaa kaitseministeeriumis (Belenkaja, Džordževitš, 2018).

Iisraeli sõjaekspert Amos Harel avaldas ajakirjas „Haaretz“ osa Iisraeli kaitseministeeriumi aruandest, kust selgus, et Iisrael andis Venemaale teada oma rünnakust 12 minutit enne pommitamist. Iisraeli sõjalennuk ei varjanud end Venemaa luurelennuki taga ja Venemaa kaitseministeeriumi radarite andmed on falsifitseeritud. Terve 40-leheline aruanne ei olnud publitseeritud (9TV.CO.IL, 2018). Iisrael veeretab süü Süüria õhukaitsele, sest tulistades polnud nad kindlad, et õhus ei ole Venemaa lennukeid (BBC Русская служба, 2018c). Tuleb mainida, et täpne teatamisaeg enne pommitamist ei olnud kokku lepitud (Nikolski, 2018). Kuid nagu juba mainitud, oli Iisraeli ja Venemaa vahel lepe, et osapooled peavad teineteisele teatama enda tegudest Süürias.

Peaaegu kohe pärast lennukiintsidenti helistas Benjamin Netanyahu Vladimir Putinile ja ütles, et tunneb Venemaale kaasa ja Iisrael on valmis andma Venemaale oma kaitseministeeriumi informatsiooni lennukiintsidendi kohta (BBC Русская служба, 2018d). Hiljem, pressikonverentsil Ungari presidendi Viktor Orbaniga ütles Venemaa president: „Tol ajal lasi Türgi hävituslennuk teadlikult alla meie lennuki. Siin see oli pigem traagiline sündmuse ahel, sest Iisraeli lennuk ei lasknud alla meie oma,“ ja palus mitte võrrelda neid intsidente (РИА Новости, 2018).

24. septembril 2018 pidas Vladimir Putin telefonikõne Süüria presidendi Bašar Asadiga, mille käigus lubas varustada Süüria õhukaitset raketikompleksiga S-300 (Venemaa president, 2018a). Samal päeval rääkis Venemaa president Iisraeli peaministri Benjamin Netanyahuga, kus ta ütles, et Venemaa hakkab varustama Süüria õhukaitset (Venemaa president, 2018b). Iisraeli peaminister vastas: „Nii efektiivsete süsteemide üleandmine niivõrd „vastutustundetutele mängijatele“ teeb olukorra regioonis keerukamaks“ (BBC Русская служба, 2018c).

Detsembrikuus 2018 tulid kokku Venemaa ja Iisraeli kaitseministeeriumite esindajad. Venemaa kaitseministeerium teatas, et sellel kohtumisel arutlesid nad telefoniühenduse funktsioneerimise küsimusi (Nikolski, 2018).

Ei ole arusaadav, kes oli süüdi lennukiintsidentis, ja Iisraeli peaminister helistas kohe Vladimir Putinile ja oli temaga kontaktis. Sanktsioone Iisraeli vastu ei olnud, kuid Venemaa varustas Süüria õhukaitset S-300 raketikompleksiga.

Kavatsus

24. novembril 2015 tulistas Türgi sõjalennuk Venemaa sõjalennukit. Esiteks on vaja saada aru, kas lennuki allalaskmine oli teostatud meelega või mitte. Kohe pärast lennukiintsidenti ütles Türgi peaminister Ahmet Davutoglu, et ta personaalselt käskis lennuki alla lasta, sest Türgi andis mitu korda Venemaa lendurile teada, et ta tungib Türgi õhuterritooriumile (Sputnik, 2015). Kuid pärast seda ta ütles, et ei andnud sellist käsku. Davutoglu seletas, et kaks päeva enne lennukiintsidenti sõjaväestaap andis käsu õhuväele kasutada plaani, mis seletab, kuidas on vaja käituda riigipiiri rikkumisel (Lenta.ru, 2015). Türgi peaministri sõnade alusel on võimalik teha järeldus, et lennuki alla tulistamine oli teostatud meelega. Ei ole arusaadav, kes käskis Venemaa sõjalennukit alla lasta, kas peaminister või kindralid, kuid igal juhul oli see tehtud meelega ning Türgi valitsus seda ei eita.

17. septembril lasi Süüria õhukaitse Venemaa luurelennuki alla. Nagu juba mainitud, süüdistas Venemaa selles Iisraeli, sest Iisraeli lennuk varjas end Venemaa lennuki taga ja Iisrael ise teavitas Venemaad oma pommitamisest üks minut enne oma aktsiooni. Iisrael vastas, et nad andsid sellest teada 12 minutit enne pommitamist.

Sellest olukorrast on võimalik aru saada, et isegi kui Venemaa Kaitseministeeriumil on õigus, siis tegemist on Iisraeli sõjaväelaste eksimusega, mis viis intsidendini. Kui Iisraeli

Kaitseministeeriumil on õigus, siis asi on selles, et Venemaa liitlased ei oska kasutada õhukaitserelvi. Venemaa pidi süüdistama Iisraeli selles intsidendis selle tõttu, et Venemaa valitsusele on ohtlik süüdistada Süüriat, sest siis Venemaa rahval võis tekkida küsimus, kas on mõtet kaitsta oma sõdurite tapjaid. Kuid samal ajal on vaja tunnistada, et Süüria õhukaitse tulistas Iisraeli lennukit ja kui neid polnud seal, siis ei oleks luurelennuk alla lastud. Igal juhul võib näha, et tegemist ei ole mitte provokatsiooniga või meelega teostatud allalaskmisega, vaid kurva juhtumiga, mis viis riigivaheliste suhete halvenemiseni.

Selles olukorras on väga tähtis ka Venemaa presidendi ja Iisraeli peaministri arusaam sellest, et see ei olnud meelega teostatud intsident. Seda, et riikide juhid saavad sellest aru, võib tunnistada see, et Venemaa president Vladimir Putin ütles, et kaks lennukiintsidenti on erinevad ja palus neid mitte võrrelda (РИА Новости, 2018).

Tuleb välja, et tegemist on kahe erineva olukorraga: kui Türgi meelega tulistas alla Venemaa sõjalennuki, aga Iisrael, kui oli süüdi, siis ainult kaudselt ja ei kavatsenudki üldse olukorda lennukiintsidendini viia.

3. Meetodi valimine

Kahes lennukiintsidentides Venemaa kaotas oma lennukeid ja süüdistas selles oma oponente, kas Türgit või Iisraeli. Sellest võib teha järeldust, et ka viimane sõna lennukiintsidentide lahendamises oli Venemaa valitsusel või presidendil.

Nagu oli juba mainitud, uurimistöökäigus hakkab autor kasutama neoklassikalise realismi teooriat. Võrdlemiseks on vaja valida kas „Most Similar, Different Outcome“ või „Most Different, Similar Outcomes“ skeemi. Kui lennukiintsidentide lahendamise lõppuni viimine otseselt sõltus Venemaa valitsuse arvamusest, siis meetodi valimisel on mõistlik baseeruda Vladimir Putini väitest, mis oli tsiteeritud eelmises peatükis. Venemaa president ütles, et kaks lennukiintsidenti on erinevad ja palus neid mitte võrrelda (РИА Новости, 2018). Sellest on võimalik teha järeldust, et tegemist on skeemiga „Most Different, Similar Outcomes“, sest igas intsidendis lennukite maha laskmise põhjused olid erinevad. Seoses Türgiga oli see „selga löök“ ehk teadlik maha laskmine ja Iisraeliga „traagiline sündmuste ahel“. Venemaa konfliktid Türgiga ja Iisraeliga keetsid erinevalt, Venemaa kasutas Iisraeli ja Türgi vastu erinevaid meetodeid, kuid ka nende riikide liidrite käitumine oli erinev. Kahe

lennukiintsidendi tagajärjeks võib nimetada rahu ja kahe riikidevaheline Kaitseministeeriumide koostöö Süürias.

Kuid kõige tähtsamaks põhjuseks „Most Different, Similar Outcomes“ valimiseks on kavatsus. Tulistades maha Venemaa lennukit oli Türgi valitsus teadlik, et pärast seda peab Venemaa midagi teha. Siin võib-olla lootis Türgi teissugusele vastusele Venemaa poolt, kuid nad pidid aru saama, et mingisugune vastus tuleb. Olukorral Iisraeliga said kahe riigi valitsused, et intsidendid õhus on võimalik ja oli loodud mehhanism, mis võimaldas neid vältida. Kuid nagu meile näitas ajalugu – töötas see mitte nii hästi nagu Iisrael ja Venemaa lootsid. Kavatsust Iisraeli poolt polnud ja just see annab võimalust öelda, et tegemist on olukorraga, kui meil on kaks erinevat situatsiooni, mis lõppevad sarnaselt.

4. Konfliktide lahendamine: võrdlev analüüs

Nagu oli mainitud selle analüüs baseerub neoklassikalisel teorial. See teooria eeldab, et välispoliitika analüüsil mängivad rolli sõltumatud muutujad: 1) sisepoliitilised faktorid; 2) kognitiivsed faktorid ehk riigi identiteet ning eliitide maailmavaade; 3) üldine olukord regioonis ehk süsteemsed muutujad

Lennukiintsidendi lahendamise põhjused Türgiga

Nagu peatükk 1 tõi välja, et Türgi sõjalennuk lasi maha Venemaa sõjalennuki 24. novembril 2015 ja see viis konfliktini kahe riigi vahel. Lennukiintsident lahendati 27. juunil 2016, kui Türgi president palus andeks oma kirjas Venemaa presidendile. Selle kirja kirjutamise põhjusteks võisid olla mitte ainult Venemaa sanktsioonid, kuid ka sise –ja välispoliitiline olukord Türgis.

Esimeseks faktoriks, mis sunnis Türgi suhteid Venemaa parandama, võib nimetada Bašar Asadi edu kodusõjas Venemaa toetusel. 2011. aastast toetas Türgi Bašar Asadi vastaseid grupeeringuid, eriti toetas Türgi Põhja Süürias elavaid turkmeene või turkomane, kes on etniliselt türklastele lähedat. Kohe pärast lennukiintsidendi hakkas Venemaa pommitama lojaalseid Türgile turkmeenide grupeeringuid (Stepniewska, 2018, lk 82). Süüria Venemaa pommitamise abil sai taas valutada Latakia territooriume (see sama regioon, kuhu kukkus Venemaa sõjalennu). Kohalikud grupeeringud said haavata ja mõned nende liidrid väitsid, et Türgi provotseerib Venemaad pommitamisele, kuid samal ajal ei anna nendele uusi relvi (Oweis, 2016, lk 3) ja see „tekitas tõsist kaitse auku Türgi jaoks“ (Özertem, 2017, lk 125).

Venemaa kasutas Bašar Asadi vastaste grupeeringute vastu nii nimetatud tervikliku lähenemist („holistic approach“), mille alusel Venemaa lõi grupeeringuid väikesteks tükkideks ja siis neid hävitas Süüria sõjavägi (Adamsky, 2020). Võib öelda, et Bašar Asadi võim Süürias stabiliseeris ja ta isegi suutis laiendada enda kontrolli all asuvat territooriumi. See võib olla üheks faktoriks, miks Türgi president kirjutas kirja vabandustega ehk ta tahtis peatada Bašar Asadi võimu tugevnemist ja kaitsta Türgiga toetavaid grupeeringuid. Tuleb öelda, et mõneks ajaks Süüria armee peatas enda pealetungi ja kui oletus on õige, siis Türgi president saavutas on eesmärgi.

Teiseks välispoliitiliseks faktoriks võib nimetada Türgi kurdipoliitikat. Türgis on probleem kurdi rahvusega, kus PKK sõdis Türgi armeega. Siin ilmub ka USA, sest Ameerika toetas Põhja Süürias ilmunud kurdide omavalitsus ja armeed. Kui Süürias algas kodusõda, hakkasid kurdi aktivistid ja erinevad parteid proovima luua uue riiki või saavutada autonoomse staatuse Süüria kurdide jaoks. Lõppude lõpuks võttis võimu 2013. aastal loodud Süüria Kurdistanis Demokraatliku Ühtsuse Partei (Partiya Yekîtiya Demokrat, PYD), mis omas oma väe YPG (Yekîneyên Parastina Gel), oli vasakpoolne oma poliitilistes vaadetes, tema taga seisis Kurdistanis Töölispartei (PKK) (Schøtt, 2017, lk 15).

2014. aastal tekkis Süürias Islami Riik, mis kiiresti vallutas suuri territooriume. Septembris 2014 lõi USA Islami Riigi vastu rahvusvahelist koalitsiooni. Koalitsioon toetas kurdide väge ja Süüria Vaba Armeed, kuid viimane ei olnud nii efektiivne. Siin tekkis konflikt Türgi ja USA vahel, sest PYD nagu PKK-aga seotud organisatsioon oli väga ohtlik Türgi jaoks. 2013-2015 aastatel kestis Türgi ja PKK vahel rahu, kuid 2015. aastal Lõuna-Türgis oli Islami Riigi poolt teostatud terroristlikud rünnakud ja Türgi lõpetas läbirääkimisi PKK-ga. Nüüd Türgi hakkas pommitama Islami Riiki, kuid samal ajal ka YPG väge nagu PKK osa (Alieva, 2018, lk 798-799). Kurdid aktiivselt kaevasid tunnelid Põhja Süüriast Türgisse ja „see oli tõenäoliselt seotud PKK-ga liikumisega riikide vahel“ (Özertem, 2017, lk 125-126). Pärast lahingut Kobani linnas, suutis PYD luua ühe suure territooriumi Türgi piiri ida poolel. Teised piirkonnad kurdide võimu all olid Afrin (osa suurest Kurdistanist) ja Aleppo üks linnaosi. Afrini ja Kobani vahel oli territoorium, mida kontrollisid seotud Türgiga grupeeringud Azaz'i linna ümber ja Islami Riik. Türgi jaoks oli väga ohtlik, kui PYD suudaks luua ühe territooriumi oma kontrolli all, mitte ainult selle pärast, et PKK võiks kasutada Põhja Süüriat oma baasina, vaid ka selle pärast, et Türgi kurdid võiksid nõuda endale autonoomiat (Oweis,

2016, lk 5). Oktoobris 2015 toetas Barack Obama loomist Põhja Süürias koalitsiooni „Demokraatlikud Süüria väed“, kus võttis osa YPG, Türgi keeldus nende toetamisest (Alieva, 2018, lk 799).

Veel 2012. aastast nõudis Türgi USA-lt luua Põhja Süürias „no-fly“ tsoone, kuid iga kord USA keeldus niisugusest pakkumisest (Alieva, 2018, lk 793). Saksa orientalist Michael Lüders oletas oma raamatus „Die den Sturm ernten“, et Türgi vajas niisuguseid tsoone selleks, et paigutada sinna Süüria põgenike. Sellega Türgi lahendaks kohe kaht probleemi – sõjarõgenikud ja kurdid, sest suurem osa pagulastest olid araablased sunniitid, kes oma massilisusega võisid lahjendada kurdi rahva ja sellega vähendada probleeme selle rahvaga (Lüders, 2017, lk 144). Tuleb mainida, et 2015. aastal oli Türgis umbes 1,7 miljonit süüria pagulast (İçduygu, Şimşek, 2016, lk 61) ja 2014. aastaks raiskas Türgi 4,5 miljardi dollarit nende aitamisele Türgi riigi sees (ORSAM Report No: 195, 2015).

Kui 2015. aasta septembri lõpus alustas Venemaa sõjaväe operatsiooni Süürias proovisid kurdid mängida Venemaa ja USA vastuoludel ja saada toetust kahelt poolt (Oweis, 2016, lk 5). Pärast lennukiintsidenti toetasid paljud Lähis-Ida eksperdid Venemaal idee aidata PKK nende võitluses Türgi valitsusega. Näiteks, niisugune mõtte läheb punase nõõrina läbi Semjon Bagdasarovi raamatute „Ближний Восток: перезагрузка“ ja „Ближний Восток: вечный конфликт“. Hasan Selim Özertem oma artiklis kirjutab, et mõne andmete järgi, treenis Venemaa PKK pooldajaid (Özertem, 2017, lk 126), kuid tõeväärseid andmeid selle kohta pole. Semjon Bagdasarov oma raamatutes üldse kritiseerib Venemaa valitsust selle tõttu, et ta ei toeta kurde.

Kurdide küsimust võib nimetada kõige mõjutavamaks välispoliitiliseks faktoriks, sest kurdide riiki või autonoomia tekke Süürias, eriti kui seda kontrollib PKK, on tänapäeva Türgi valitsuse jaoks eluohtlik. YPG ja PYD olid USA jaoks kõige võimsad liitlased Islami Riigi vastu ja selle pärast USA neid kasutas. Vene ekspertide meelest, nägi Türgi USA kurdi poliitikas separatismi toetamist. Peale kurdide separatismi probleemi püstitas USA tihti küsimuse inimõiguste olukorra kohta Türgis, mis Türgi valitsusele ei meeldinud (Korybko, Haddad, 2017, lk 41). Veel USA süüdistas Türgi ja isiklikult Hakan Fidan'i (MIT pea, Türgi kaitsepolitsei) selles, et Ameerika sõjarüüst sattub „valede grupeeriingute“ kätte (Alieva, 2018, lk 796-797). Samal ajal ei toetanud Venemaa, vähemalt otseselt, kurde Süürias, mis

võis olla Vene-Türgi suhete normaliseerimise baasiks. Ka Türgiga toetatavad grupeeringud olid kõva Venemaa pommitamise surve all ja neid oli vaja kuidagi kaitsta.

Sisepoliitilisi faktoreid oli kaks: majanduslik või energiline ja riigipöörde katse Türgis. 2015. aastast hakkas Venemaa ehitama Türgis Akkuyu tuumaelektrijaam, mis 2025. aastaks võis anda 8% Türgi territooriumil saadavast energiast (Özertem, 2017, lk 131). Veel oli TurkStream'i ehitamine, mis oli kirjeldatud 1. peatükis. Niisugused energia projektide majanduslik tähtsus, eriti Türgi jaoks, võisid olla põhjuseks, mis tõukas Türgi presidenti Venemaalt vabandust paluda. Kuid on vaja öelda, et see projekt ei ole peatunud isegi konflikti käigus.

15. juuli õhtul ja 16. juulil 2016 aastal toimus Türgis riigipöörde proov. Türgi president Recep Tayyip Erdogan süüdistas selles FETO organisatsiooni ja isiklikult Gülen'i, kes asus USA-s. Tuleb mainida, et FETO organisatsioon tegeles noorte kasvatamisega ja omas „oma inimesi“ ehk „güleniste“ erinevates riigiametites (Lüders, 2017, lk 137). Venemaa valitsus kohe aktiivselt astus Türgi valitsuse pool samal ajal, kui Lääne riikide reaktsioon ja Erdogani toetamine võttis aega (Özertem, 2017, lk 128) ja ei olnud absoluutne. Venemaa toetas ka Türgi valitsuse repressioone sõjaväelaste ja „gülenistide“ vastu (Stepniewska, 2018, lk 82).

Venemaa valitsuse suhtumises Türgisse mängisid rolli majanduslikud ja poliitilised faktorid. Nagu oli mainitud kronoloogias kiri, mida saatis Erdogan Putinile, oli niimoodi koostatud, et iga konflikti osa võis seal leida seda, mida ta tahtis. Võib oletada, et Venemaa valitsus teadis sellest, kuidas teisiti oli võimalik tõlkida. Siis tuleb välja, et Venemaa ei suunanud erilist tähelepanu tõlkimisele, sest tahtis suhete paranemist Türgiga. Selle tahtmisele võisid mõjutada majanduslikud projektid ja olukord Süürias.

Kõik toodud faktorid võisid põhjustada Türgi-Venemaa suhete normaliseerimist. Autori meelest kõige olulisemaks faktoriks võib nimetada riigipöörde proovi, sest kohe peale seda algas suhete normaliseerimine, kuid ka majanduslikud põhjused olid tähtsad suhete normaliseerimiseks. Kui vaadata Venemaa poliitika peale, siis võib näha, et Venemaa hästi sai aru sellest, et Türgi valitsuse mõttes, on Türgi jaoks kurdide probleem Süürias vitaalne ja Venemaa ei tahtnud sellega luua Türgile suuri probleeme. Samal ajal USA pidi toetama YPG vägesid, sest nad olid kõige efektiivsemad Islami Riigi vastu, mis omakorda viis konfliktini Türgiga. Kui Venemaa oma operatsiooniga Süürias lõhus Türgi plaane selles riigis, siis juba

USA poliitika võis kahjustada Türgi terviklikkust, julgeoleku ja tekitas Türgile suurt probleemi.

Lennukiintsidendi lahendamise põhjused Iisraeliga

Üks kõige tähtsam faktor, miks pärast lennukiintsidenti Venemaa-Iisraeli suhted nii kiiresti paranesid, on see, et lennuk oli alla lastud juhuslikult Süüria õhukaitse poolt või Iisraeli lenduri ja/või Süüria õhukaitse ebaprofessionaalsuse tõttu. Kuid võis olla ka nii, et vähemalt Iisraeli poliitiline eliit ei tahtnud seda ehk see oli tehtud kogemata. Iisraeli peaminister peaaegu kohe helistas oma kolleegile Vladimir Putinile ja tundis Venemaale kaasa. Niisugune kiirus võib näidata, et Benjamin Netanyahu proovis kohe lahendada konflikti. Tuleb mainida, et Iisrael ainult väljendas Venemaale kaastunnet, kuid ei palunud vabandust, nagu see oli olukorras Türgiga.

Pärast Vladimir Putini võimule tulekut olid Iisraelil väga head suhted Venemaaga. Venemaa sai Iisraelilt lääneriikide tehnoloogiat (Katz, 2018, lk 2). Venemaa jaoks on tähtis Iisraeli roll Süüria kodusõjas ja eriti Venemaa jaoks on vajalik Iisraeli neutraalsus selles konfliktis selleks, et mitte luua endale uusi vaenlasi. Tuleb välja, et Venemaa jaoks on head suhted Iisraeliga tähtsad ja seda võib nimetada motiiviks, miks Venemaa päris pehmelt reageeris lennukiintsidendile Iisraeliga võrreldes Türgiga.

Umbes iga viies Iisraeli kodanik valdab vene keelt ja pärineb endisest Nõukogu Liidu riikidest. See on väga tähtis Iisraeli peaministri Benjamin Netanyahu jaoks, sest halvad suhted Venemaaga võivad negatiivselt mõjutada tema poliitilist positsiooni. 12. märtsil 2018 hakati Iisraeli parlamendis rääkima sellest, et on vaja läbi viia uusi valimisi (Azulay, 2018) ja see juhtuski juba 9. aprillil 2019, kui olid läbi viidud uued valimised ja pärast nende võitmist ei suutnud Benjamin Netanyahu koalitsiooni moodustada (Hoffman, Harkov, 2019). Need olid esimesed siamaani toimunud kolmest valimistest, mitte ühelgi ei saavutanud Netanyahu kindlat võitu. Võib öelda, et tol ajal olid Benjamin Netanyahule head suhted Venemaaga vajalikud kas või oma positsiooni tugevdamiseks. Eriti kui võtta arvesse, et vene keelt kõnelevad Iisraeli kodanikud hääletavad peamiselt Avigdor Libermani või Benjamin Netanyahu parteide poolt (kokku üle 50%) ja eriti ajal pärast lennukiintsidenti vajas Iisraeli peaminister vene päritoluga valijate toetust (Schwartz, Dov, 2019).

Igal juhul näitab Benjamin Netanyahu käitumine seda, et ta ei tahtnud Venemaaga tülli minna ja kohe helistas Vladimir Putinile. Ka Putini sõnu lennukiintsidendi kohta võib tõlkida nagu proovi pinget madaldada. Kuid ikkagi Venemaa hakkas varustama Süüria õhukaitset S-300 raketisüsteemiga, mis ei meeldinud Iisraelile ja Benjamin Netanyahu mõistis hukka sellise otsuse, kuid tegu Iisraeli poolt ei tulnud. Tuleb mainida, et S-300 raketisüsteemi Süüriale müümine ei kahjustanud Iisraeli õhuoperatsioone Süürias, sest Hesbollahi pommitamine Iisraeli poolt jätkus, näiteks 22. detsembril 2019 Iisrael ründas Hesbollahi positsioone Süürias (Frantzman, 2019).

Lennukiintsidentide võrdlemine

Nagu juba kirjutatud, olukorras Türgiga Venemaa lennuk oli alla lastud meelega, aga situatsioon Iisraeliga oli teine. Samal ajal on vaja võtta arvesse, et Iisraeli peaminister ainult tundis kaasa, kuid otseselt ei vabandanud, sest ei pidanud Iisraeli selles lennukiintsidentis süüdlaseks. Türgi president ikkagi kirjutas oma Venemaa kolleegile kirja vabandustega.

Lennukiintsidentide sarnasus on selles, et Venemaa vastas Türgile ja Iisraelile asümmeetriliselt. Türgi vastu olid ellu viidud majanduslikud sanktsioonid ja tugevdati survet Türgi-meelsetele grupeeringutele, eriti see surve ehk pommitamine puudutas turkmeene, kes elavad Süürias Türgi piiri lähedal. Vastus Iisraelile ei olnud nii karm. Venemaa ainult müüs Süüria valitsusele S-300 õhukaitse raketisüsteemi, mis võis kahjustada Iisraeli pommitamist Süüria territooriumil, kuid ei olnud sanktsioone või tegevusi, mis võisid Iisraeli jaoks olukorra regioonis liiga halvaks teha.

Võib näha veel üht sarnasust, see on kampaania Venemaa meediates. Mis puudutab Türgit, siis siin oli see kampaania eriti vihane ja seda toetas ka Venemaa Kaitseministeerium. Kaitseministeerium süüdistas Türgit Islamiriigi aitamises, mis väidetavalt halvendas Türgi rahvusvahelist prestiiži (Stepniewska, 2018, lk 82) või näiteks ühe Venemaa partei liider Vladimir Zhirinovski pakkus visata Bosporusesse aatompommi (Özertem, 2017, lk 124). Olukorras Iisraeliga ei olnud Venemaa deputaadid nii radikaalsed, kuid mõned nendest astusid välja väga sõjakalt Iisraeli vastu, nagu näiteks Duuma liikmed Juri Shvõtkin ja Aleksandr Sherin (Aksenov, 2018). Kuid üldiselt ei olnud Iisraeli-vastane kampaania Venemaal nii range, võib olla see on seotud Vladimir Putini sõnadega, et Türgi ja Iisraeli lennukiintsidendid on erinevad.

Kokkuvõte

Venemaa suhted Türgiga ja Iisraeliga on erinevad, kuid on ka ühisjooned – NSV Liit ja Nõukogude Venemaa alguses toetas uusi riike, kuid pärast suhted nendega halvenesid. Mis puudutab lennukiintsidente, siis võib teha oletuse, et Venemaa vajab suhete normaliseerimist Türgiga selleks, et tugevdada oma positsioone Süürias. On näha, et Venemaa ja Türgi lähenemine Süüria kodusõjale on täiesti erinev ja Venemaa lihtsalt proovis lahendada oma probleeme seal ühekaupa ehk mitte astuda konflikti kõikidega. Süüria oli see koht, kus Türgi ja Venemaa muutusid vastatsteks ja kus võit iga mängija jaoks oli ülitähtis. Kuid nagu võib näha Venemaa käitumisest pärast lennukiintsidenti, oli Venemaa vastus tehtud nii öeldes kange peaga ega kahjustanud Türgi suveräänsust. Kogemata või meelega aitas siin Venemaad USA, kui ta hakkas toetama Süüria kurde, kes olid oma ideoloogiliselt baasilt NSV Liidule lähemal kui USA-le.

Iisraeli suhtes on olukord natuke erinev – Iisraeli jaoks on Hesbollah ohtlik, Iisrael pommitab selle organisatsiooni sõjasalke ning Venemaa ei takista neid kuidagi. Tuleb välja, et mängides ühel laual, proovivad kaks riiki austada teineteise huve, mis omakorda võib tähendada, et Venemaa ja Iisrael planeerivad tulevast koostööd. Samal ajal suhtub ka Venemaa ühiskond Iisraelisse paremini kui Türgisse. Venemaa vastuse puhul võib tekkida mõte, et Venemaale oli lihtsalt tähtis säilitada nägu ehk midagi Iisraeli-vastast teha, kuid samal ajal mitte eriti kahjustades juudi riiki. Ja just siin mängivad rolli kõik faktorid: sisepoliitiline – hea suhtumine Iisraelisse; välispoliitiline – peaaegu pole küsimusi, kas Venemaa ja Iisrael rangelt teineteise vastas seisid; eliidi ideoloogia – siin võib öelda, et kui Venemaa valitsusel üldse see on, siis see ei ole suunatud Iisraeli vastu.

Kui võtta kõik argumendid kokku, siis tuleb välja, et kahes lennukiintsidentis oli Venemaale vajalik säilitada oma nägu ehk vastata. Kuid vastus oli igal juhul erinev ja ei saa 100% öelda, millega see oli seotud. Kas sellega, et näiteks Iisraeliga olid Venemaa valitsusel väga head suhted või et Iisraeli peaminister kohe helistas Venemaa presidendile ja üldse lennukiintsidentis Iisraeliga ei olnud juudi riigil halba kavatsust, aga Türgil oli.

Kuna bakalaureusetöö eesmärgiks on hüpoteesi tõstmine, siis seda võib formuleerida niimoodi: Venemaa poliitika lennukiintsidentide puhul seisnes selles, et Venemaa pidi

vastama, kuid see vastus ei pidanud kahjustama vastasriigi suveräniteeti ja samal ajal võimaldas tulevikus koostöö tegemist.

Kasutatud kirjandus

- 1) ABC News, 2018, „Russia blames Israel for spy plane carrying 15 people being shot down in Syria“, 18. september, <https://www.abc.net.au/news/2018-09-18/russian-military-plane-disappears-over-syria/10262896> (külastatud 29.12.2019)
- 2) Adamsky, Dmitri, 2020, „Russian campaign in Syria – change and continuity in strategic culture“, *Journal of Strategic Science* 43 (1): 104-125
- 3) Aksenov, Pavel, 2018, „Как сбитый Ил-20 повлияет на отношения России и Израиля?“, BBC Русская Служба, 18. september, <https://www.bbc.com/russian/features-45561704> (külastatud 10.02.2020)
- 4) Aksjonov, Pavel, 2018, „Как сбитый Ил-20 повлияет на отношения России и Израиля?“, 18. september, <https://www.bbc.com/russian/features-45561704> (külastatud 11.10.2019)
- 5) Alieva, A., 2018, „«Сирийская проблема» в турецко-американских отношениях“, *VESTNIK RUDN. International relations*: 18 (4): 790-805
- 6) Azulay, Moran, 2018, „Meretz, Yesh Atid seek to dissolve the Knesset“, 3. detsember, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5160485,00.html> (külastatud 03.02.2020)
- 7) Bagdasarov, Semjon, 2016a, „Ближний Восток: вечный конфликт“ Moskva: „Издательство «Э»“, lk 155, 274
- 8) Bagdasarov, Semjon, 2016b, „Ближний Восток: перезагрузка“ Moskva: „Издательство «Э»“, lk 89-90
- 9) Barabanov M., Vasiljev A., Denisentsev C., Kipšidze V., Lavrov A., Leigoda V., Ljamin J., Nikolski A., Puhov V., Shepovalenko M., 2016, “Сирийский рубеж”, Moskva: „Центр анализа стратегий и технологий“, lk 72-73, 60-62, 67, 68
- 10) Bauomy, Jasmin, 2020, „TurkStream: Europe needs gas and Russia has it - the story behind that new pipeline“, 8. jaanuar,

<https://www.euronews.com/2020/01/08/turkstream-europe-needs-gas-and-russia-has-it-the-story-behind-that-new-pipeline> (külastatud 02.04.2020)

- 11) BBC Русская служба, 2018a, „В Сирии исчез с радаров российский Ил-20 с 14 военными на борту: версий несколько“, 18. september, <https://www.bbc.com/russian/45556354> (külastatud 29.12.2019)
- 12) BBC Русская служба, 2015, „Война против «Исламского государства» в цифрах“, https://www.bbc.com/russian/international/2015/02/150216_gch_is_strikes_numbers (külastatud 01.12.2019)
- 13) BBC Русская служба, 2016, „Израиль признал факт авиаударов по территории Сирии“, 11. aprill, https://www.bbc.com/russian/news/2016/04/160411_israel_syria_airstrikes (külastatud 29.12.2019)
- 14) BBC Русская служба, 2018b, „Гибель Ил-20: Путин и Нетаньяху заняли примирительную позицию“, 19. september, <https://www.bbc.com/russian/news-45564155> (külastatud 29.12.2019)
- 15) BBC Русская служба, 2018c, „С-300 в Сирии: Россия сообщила о передаче комплекса Дамаску“, 2. oktoober, <https://www.bbc.com/russian/news-45726510> (külastatud 01.01.2020)
- 16) Belenkaja, Marianna; Džordževitš, Aleksandra, 2018, „Цепь случайных обстоятельств“, 19. september, <https://www.kommersant.ru/doc/3745164> (külastatud 01.01.2020)
- 17) Bulanov, Kirill, 2016 „Россия отменит ограничения на посещение Турции туристами“, 29. juuni, <https://www.rbc.ru/politics/29/06/2016/5773af1f9a79474d2050e35c?from=main> (külastatud 24.12.2019)

- 18) Demoscop, 2012, "Россияне об Израиле"
<http://www.demoscope.ru/weekly/2012/0497/analit05.php> (külastatud 01.03.2020)
- 19) Filipenok Artjom, Bulanov Kirill, 2015, „Путину показали «чёрный ящик» сбитого в Сирии Су-24“, 8. detsember,
<https://www.rbc.ru/politics/08/12/2015/566726989a79474f9d8597da> (külastatud 01.12.2019)
- 20) Frantzman, Seth J., 2019, „Israel attacks military targets near Damascus, 3 death – report“, Jerusalem Post, 23. detsember,
<https://www.jpost.com/Breaking-News/Syrian-air-defense-systems-activated-in-Damascus-611812> (külastatud 10.02.2020)
- 21) Freedman, O. Robert, 2010, „Russia, Israel and the Arab-Israeli Conflict: The Putin Years“ *Middle East Policy* 17 (3): lk 51, 53-54
- 22) Gazeta.ru, 2015, „Россия и Турция открыли телефонную линию по вопросам предотвращения авиаинцидентов в Сирии“, 20. oktoober,
https://www.gazeta.ru/politics/news/2015/10/20/n_7794851.shtml?updated
(külastatud 21.12.2019)
- 23) Goldman Russell, 2015, „Russian Violations of Airspace Seen as Unwelcome Test by the West“, 6. oktoober,
<https://www.nytimes.com/2015/10/07/world/europe/russian-violations-of-airspace-see-n-as-unwelcome-test-by-the-west.html> (külastatud 01.12.2019)
- 24) Gostev, Aleksandr, 2020, „Последняя приличная дверь для Путина“, 23. jaanuar,
<https://www.svoboda.org/a/30391848.html> (külastatud 01.03.2020)
- 25) Hoffman, Gil; Harkov, Lahav, 2019, „Israel goes back to elections as Netanyahu fails to form coalition“, Jerusalem Post, 30. mai,
<https://www.jpost.com/Israel-News/Elections-set-for-Sept-17-after-coalition-talks-fail-591044> (külastatud 03.02.2020)
- 26) Interfax.ru, 2015, „"Турецкий поток" подпал под действие закона о мерах против Турции“, 26. november, <https://www.interfax.ru/business/481761> (külastatud 24.12.2019)

- 27) International Labour Office, "Prevention and resolution of violent and armed conflicts: training manual for use by trade union organizations", Geneva, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---ifp_crisis/documents/publication/wcms_202135.pdf (külastatud 11.10.2019)
- 28) İçduygu, Ahmet; Şimşek, Doğuş, 2016 „SYRIAN REFUGEES IN TURKEY: TOWARDS INTEGRATION POLICIES“, *TURKISH POLICY. QUARTLY*, 15 (3): 61
- 29) Jankovskaja, Olga, 2016, „Я говорю: "Извините": опубликован текст послания Эрдогана Путину“, 27. juuni, https://life.ru/t/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8/425138/ia_ghovoriu_izvinitie_opublikovan_tiekst_poslaniia_erdoghana_putinu (külastatud 22.12.2019)
- 30) Katz, Mark N., 2018, „What Do They See in Him? How the Middle East Views Putin and Russia“, *RUSSIAN ANALYTICAL DIGEST*, 219: 2-4
- 31) Kommersant.ru, 2016, „«Левада-центр»: 64% россиян отрицательно относятся к Турции“, 3. august, <https://www.kommersant.ru/doc/3054377> külastatud (01.03.2020)
- 32) Korybko A., Haddad H., 2017 "The revolution in Russia's Mideast strategy." *Comparative Politics Russia*. Moskva: 8(3):38-44.
- 33) Kots Aleksandr, 2015, „Турция сбила российский Су-24“, 24. august, <https://www.kp.ru/daily/26461/3332082/> (külastatud 01.12.2019)
- 34) Krasikov, Sana, 2007, „Declassified KGB study illuminates early years of Soviet Jewish emigration“, 12. detsember, <https://forward.com/news/12254/declassified-kgb-study-illuminates-early-years-of-00966/> (külastatud 04.05.2020)
- 35) Lenta.ru, 2010, „Казанский вертолетный завод займется сборкой израильских беспилотников“, 07. mai, <https://lenta.ru/news/2010/10/14/drones/> (külastatud 07.05.2020)

- 36) Lenta.ru, 2015, „Давутоглу снял с себя ответственность за сбитый Су-24“, 31. detsember, <https://lenta.ru/news/2015/12/31/davut/> (külastatud 01.02.2020)
- 37) Lenta.ru, 2016, „Москва и Анкара заключили соглашение по «Турецкому потоку»“, 10. oktoober <https://lenta.ru/news/2016/10/10/potok/> (külastatud 24.12.2019)
- 38) Levada.ru, 2013, „Внешнеполитические враги и друзья России“, 18. juuni, <https://www.levada.ru/2013/06/18/vneshnepoliticheskie-vragi-i-druzya-rossii/> (külastatud 04.05.2020)
- 39) Levada.ru, 2015, „Атака турецких ВВС на российский СУ-24“, 25. detsember, <https://www.levada.ru/2015/12/25/rossiyane-ob-atake-turetskih-vs/> (külastatud 04.05.2020)
- 40) Levada.ru, 2018, „«Друзья» и «враги» России“, 14. juuni, <https://www.levada.ru/2018/06/14/druzya-i-vragi-rossii-3/> (külastatud 04.05.2020)
- 41) Lüders, Michael, 2017, „*Die den Sturm ernten. Wie der Westen Syrien ins Chaos stürzte*“, München: C.H.Beck, lk 144
- 42) Minval.az, 2016, „В Турции после попытки военного переворота 76 100 человек уволены с работы“, 11. august, <https://minval.az/news/123610956> (külastatud 22.12.2019)
- 43) Nadõkto, Olga, 2015, „Турция предложила России механизм предотвращения военных инцидентов“, 16. veebruar, <https://www.rbc.ru/politics/06/10/2015/5614196e9a7947227ae0e217> (külastatud 22.12.2019)
- 44) Nikolski, Aleksei, 2018 „Израиль договаривается с Россией о правилах обмена информацией в Сирии“, 12. detsember, <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2018/12/12/789152-izrail-dogovarivaetsya-rossiei-pravilah-informatsiei> (külastatud 01.01.2020)
- 45) ORSAM Report No: 195, 2015, “EFFECTS OF THE SYRIAN REFUGEES ON TURKEY”

https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/report_Effects_Of_The_Syrian_Refugees_On_Turkey.pdf

- 46) Oweis, Khaled Yacoub, 2016, “Syria after the Russian intervention: Moscow tips the military balance in favor of the regime, pursues parallel diplomacy.” *Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP- Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit*: 1-7
- 47) Rabinovitch, Ari; Al-Khalidi, Suleiman, 2016, „Israel attacks Syrian post after stray shell crosses border”, 10. september,
<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-israel-idUSKCN11G0R1>
(kūlastatud 29.12.2019)
- 48) Satanovski, Jevgeni, 2016, „*Котёл с неприятностями. Ближний Восток для «чайников»*“ Moskva: „Издательство «Э»“, lk 278-282, 287-288, 459, 463, 464
- 49) Schwartz, Felicia; Lieber, Dov, 2019, „Netanyahu Reaches for the Russian Vote.”, *The Wall Street Journal*, 25. august,
<https://www.wsj.com/articles/netanyahu-reaches-for-the-russian-vote-11566727252>
(kūlastatud 05.02.2020)
- 50) Schøtt, Anne Sofie, 2017, „The Kurds of Syria“, *Royal Danish Defence College*: lk 15
- 51) Sharifulin Valerij, 2017, “Борьба с ИГ в Сирии. Досье”, 7. detsember,
<https://tass.ru/info/4793942> (kūlastatud 01.12.2019)
- 52) Spitsõn, Jevgeni, 2018a, „*Осень патриарха. Советская держава в 1945-1953 годах*“, Moskva: „Издательство «Концептуал»“, lk 378
- 53) Spitsõn, Jevgeni, 2018b, „*Россия-Советский Союз. 1946-1991 гг.*“, Moskva: „Издательство «Концептуал»“, lk 73
- 54) Sputnik, 2015, „Turkish Prime Minister: I gave order to shoot down Russian’s plane“, 25. november,
<https://sputniknews.com/military/201511251030762042-turkey-davutoglu-aircraft-orders/>
(kūlastatud 01.02.2020)

- 55) Starodubtsev, Ivan, 2017, „Россия и Турция. 500 лет беспокойного соседства”, Moskva: „Издательство «Э»“, lk 18, 19, 22, 29-30, 32, 51, 53, 118, 122, 390-392, 394-395, 399
- 56) Stepniewska, Paulina, 2018, „Turcja i Rosja wobec problemów bezpieczeństwa Bliskiego Wschodu w drugiej dekadzie XXI w.“ *Krakowskie Studia Międzynarodowe* (2): 73-89.
- 57) Tahhan, Zena, 2017, „Why does Israel keep attacking Syria?“, 23. oktoober, <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2017/10/israel-attacking-syria-171023081211645.html> (külastatud 02.04.2020)
- 58) TASS, 2015a, „Турция будет сбивать самолеты, нарушившие воздушное пространство страны“, 17. oktoober, <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/2356223> (külastatud 21.12.2019)
- 59) TASS, 2015b, „Минобороны РФ: руководство Турции вовлечено в незаконное получение сирийской нефти от ИГ“, 2. detsember, <https://tass.ru/politika/2491873> (külastatud 22.12.2019)
- 60) TASS, 2016, „Динамика российского турпотока в Турцию. Досье“, 3. jüni, <https://tass.ru/info/3420941> (külastatud 04.05.2020)
- 61) Venemaа Kaitseministeerium, 2015, „Выступление Главного оперативного управления Генштаба ВС РФ генерал-лейтенанта Сергея Рудского по факту провокационных действий ВВС Турции“, 25. november, https://function.mil.ru/news_page/world/more.htm?id=12066682@egNews (külastatud 01.12.2019)
- 62) Venemaа president, 2015, „Указ о мерах по обеспечению национальной безопасности России и защите граждан России от преступных и иных противоправных действий и о применении специальных экономических мер в отношении Турции“, 28. november, <http://kremlin.ru/events/president/news/50805> (külastatud 01.12.2019)

- 63) Venema president, 2018a, „Телефонный разговор с Президентом Сирии Башаром Асадом“, 24. september, <http://www.kremlin.ru/events/president/news/58614> (külastatud 01.01.2020)
- 64) Venema president, 2018b, „Телефонный разговор с Премьер-министром Израиля Биньямином Нетаньяху“, 24. september, <http://www.kremlin.ru/catalog/persons/40/events/58616> (külastatud 01.01.2020)
- 65) Vestifinance.ru, 2015, „Газпром" определил маршрут "Турецкого потока", 27. jaanuar, <https://www.vestifinance.ru/articles/52461> (külastatud 24.12.2019)
- 66) Vesti.ru, 2014, „Россия не будет строить "Южный поток", 1. detsember, <https://www.vesti.ru/doc.html?id=2167089> (külastatud 24.12.2019)
- 67) Özertem, Hasan Selim, 2017, „TURKEY AND RUSSIA: A FRAGILE FRIENDSHIP“ *TURKISH POLICY. QUARTLY 15 (4)*: 121-134
- 68) Внешняя Торговля России, 2017, „Торговля между Россией и Турцией в 2016 г.“, 28. veebruar, <https://russian-trade.com/reports-and-reviews/2017-02/torgovlya-mezhdu-rossiey-i-turtsiey-v-2016-g/> (külastatud 01.01.2020)
- 69) РИА Новости, 2015, „ВЦИОМ: отношение большинства россиян к Турции ухудшилось“, 7. detsember, <https://ria.ru/20151207/1337397626.html> külastatud (01.03.2020)
- 70) РИА Новости, 2018, „Минобороны возложило на Израиль вину за крушение Ил-20“, 29. september, <https://ria.ru/20180923/1529155882.html>? (külastatud 29.12.2019)
- 71) РИА Новости, 2018, „Путин назвал крушение Ил-20 трагической случайностью“, 18. september, <https://ria.ru/20180918/1528826751.html>? (külastatud 03.01.2020)
- 72) РИА Новости, 2019, „Россия начала поставку С-400 в Турцию“, 12. juuli, <https://ria.ru/20190712/1556449205.html> (külastatud 11.10.2019)

73) 9TV.CO.IL, 2018, „Стали известны детали израильской версии гибели ИЛ-20“, 28. september, <http://archive.9tv.co.il/news/2018/09/28/262385.html> (külastatud 29.12.2019)

Mina Aleksandr Stepanov

(isikukood: 39604043731)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Konfliktide lahendamine kahe riigi vahel pärast sõjalisi kokkupõrkeid Venemaa ning Türgi ja Iisraeli lennukiintsidentide näitel,

mille juhendaja on Vjatšeslav Morozov,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18.05.2020

Aleksandr Stepanov